

Ζιλ Ντωβέ

ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

**ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ
ΠΟΥ ΘΑ ΛΑΒΕΙ ΧΩΡΑ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ,
ΤΟ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1973.**

Το ακόλουθο γράμμα θα σταλεί στις ομάδες που συμμετέχουν στη συνδιάσκεψη, και σε κάποιους άλλους ανθρώπους, στην Αγγλία και αλλού. Γράφτηκε σαν μια συνεισφορά στη συζήτηση, με την ελπίδα ότι θα μοιραστεί και θα γίνει αντικείμενο κριτικής. Αποτελεί σύνοψη μερικών σημείων ουσίας, και γράφτηκε κατ' ανάγκη υπεραπλουστευμένα. Έχουμε πλήρη συνείδηση του αφηρημένου χαρακτήρα του κειμένου. Όμως είναι απλά μια αφορμή για περαιτέρω συζήτηση. Σκοπεύουμε να εκδώσουμε ένα βιβλίο¹ στις εκδόσεις *Black & Red Press* του Ντιτρόιτ.

I

Για να μπορέσουμε να συλλάβουμε τη σπουδαιότητα των τωρινών εργατικών αγώνων, τη φύση των επαναστατικών ομάδων, αλλά και των δικών μας προβλημάτων, πρέπει να επιστρέψουμε σε μια ανάλυση του κεφαλαίου. Η επαναστατική δράση δεν είναι επανάληψη του παρελθόντος, ούτε όμως και κάτι τελείως διαφορετικό από ό,τι ήταν πριν. Δεν υπάρχει λόγος να παρατήσουμε σωστές ιδέες: πρέπει να τις κατανοήσουμε και να τις αναπτύξουμε.

2

Οι συγκρούσεις ανάμεσα σε κέρδη και μισθούς δεν είναι παρά όψη μιας γενικότερης κίνησης. Το κεφάλαιο είναι συσσωρευμένη αξία, δηλαδή αποκρυσταλλωμένη αφηρημένη εργασία². Ο ανατρεπτικός χαρακτήρας του προλεταριάτου προκύπτει από την κίνηση της αξιοποίησης³ και απαξίωσης. Η πραγματική κομμουνιστική θεωρία, όπως αναπτύχθηκε από τον Μαρξ και αργότερα ξεχάστηκε από τους περισσότερους μαρξιστές, συμπεριλαμβανομένων και αρκετών επαναστατών, δεν διαχωρίζει

¹ (ΣτΜ) Πρόκειται για τη συλλογή κειμένων των Gilles Dauvé και Francois Martin που εκδόθηκε με τον τίτλο *Eclipse & Re-Emergence Of The Communist Movement* (ελλ. έκδοση Κόκκινο Νήμα, 2002). Η παρούσα επιστολή είχε συμπεριληφθεί στο παράρτημα της έκδοσης του *Black & Red Press*. Το αγγλικό κείμενο (*Open Letter to the Conference of Revolutionary Groups*) από το οποίο έγινε η μετάφραση υπάρχει στη σελίδα <http://www.reocities.com/~johngray/eclips5.htm>

² Μαρξ, *Grundrisse*.

³ (ΣτΜ) *valorisation, Kapitalverwertung*. Αξιοποίηση είναι η διαδικασία αυτοαύξησης του κεφαλαίου μέσω της απορρόφησης-εκμετάλλευσης ζωντανής εργασίας. Η υπεραξία που αποσπάται από την ζωντανή εργασία επιστρέφει στο κεφάλαιο για να το αυξήσει. Απαξίωση είναι η αδυναμία ολοκλήρωσης της παραπάνω διαδικασίας: τα προϊόντα μένουν απούλητα ή πωλούνται σε πολύ χαμηλότερες τιμές, ο εξοπλισμός "δε βγάζει τα λεφτά του" λόγω εισαγωγής καινοτομιών (νέες μηχανές, οργάνωση της παραγωγής) στον συγκεκριμένο παραγωγικό τομέα κλπ. Σε κάθε περίπτωση, το κεφάλαιο που έχει επενδυθεί δεν αξιοποιείται, δεν επιστρέφει καν την αξία του.

"οικονομική θεωρία" και "ταξική πάλη". Το *Κεφάλαιο* του Μαρξ καταστρέφει τα εξειδικευμένα πεδία της γνώσης. Μπορούμε να διακρίνουμε κομμουνιστικές δυνατότητες μέσα στον καπιταλισμό μόνο αν κατανοήσουμε τη σύγχρονη κοινωνία ως ολότητα.

3

Είναι ανώφελο να αναρωτιόμαστε αν οι προλεταριακές δράσεις είναι αποτέλεσμα οικονομικών κρίσεων ή αν η αγωνιστικότητα των εργατών είναι αυτή που δημιουργεί δυσκολίες στην οικονομία. Το προλεταριάτο είναι ένα εμπόρευμα που έχει την τάση να καταστρέφεται ως τέτοιο, τόσο γιατί το σύστημα του επιτίθεται, όσο και γιατί οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διαβιεί γίνονται αβάσταχτες. Το κεφάλαιο προσπαθεί να μειώσει τους μισθούς, και να αποβάλλει μέρος της εργατικής τάξης από την παραγωγή; και οι δύο τάσεις είναι συνέπειες της συσσώρευσης της αξίας. Το προλεταριάτο είναι αξία που δεν μπορεί πια να υπάρξει ως τέτοια.

4

Η αιτία της κρίσης δε βρίσκεται ούτε στον κορεσμό των αγορών, ούτε στους αυξημένους μισθούς, ούτε στην πώση του ποσοστού του κέρδους, πτώση που με τη σειρά της *εμπεριέχει* τη δράση των εργατών. Σαν σύνολο αξίας, το κεφάλαιο αξιοποιείται στο μέσο ποσοστό κέρδους όλο και δυσκολότερα. Η υπερπαραγωγή και οι αυξημένοι μισθοί παίζουν σημαντικό ρόλο, όμως μόνο ως μια στιγμή της όλης διαδικασίας.

5

Η επανάσταση μεταμορφώνει όλα τα κοινωνικά στοιχεία (ανθρώπους, πράγματα, σχέσεις, ιδέες, φύση, κλπ) σε μια κοινότητα. Η υλική βάση για μια τέτοια κοινωνία υπάρχει ήδη, όμως όλες της οι συνιστώσες κινητοποιούνται, ελέγχονται και κοινωνικοποιούνται από την αξία, είτε με τη μορφή του κεφαλαίου, είτε με τη παλιότερη μορφή του απλού εμπορεύματος. Η εργατική δύναμη είναι εμπόρευμα. Η εργασία, αντί να μας καταστήσει ικανούς να οικειοποιηθούμε τον κόσμο σε υλικό, νοητικό και συναισθηματικό επίπεδο, δεν είναι τώρα παρά ένα μέσο παραγωγής αντικειμένων με σκοπό την αύξηση της αξίας⁴. Η εξέγερση, από την εποχή των Λουδιτών, δεν αποτελεί παρά μια απόπειρα κατάργησης της αξίας ως κοινωνικής σχέσης. Πρέπει αυτό να το έχουμε στο μυαλό μας όταν διερευνούμε άγριες απεργίες, ταραχές, κλπ., ακόμα κι όταν αυτές οι δράσεις αποτυγχάνουν να εκφράσουν μια κομμουνιστική προοπτική.

⁴ Rubin, *Essays on Marx's Theory of Value*, Black & Red, (1972)

6

Ο κομμουνισμός δεν είναι μόνο ένα [κοινωνικό] στάδιο που θα επιτευχθεί στο μέλλον: είναι και η κινητήρια δύναμη πίσω από το υπάρχον κίνημα. Αυτή η οπτική μας βοηθά να κατανοήσουμε ότι στα γεγονότα του Watts, του Ντιτρόιτ και του Newark (1965-67) έλαβε χώρα μια επίθεση στο εμπόρευμα, μια επίθεση που όμως δεν προχώρησε πέρα από τη σφαίρα της διανομής. Μας βοηθάει ακόμα να καταλάβουμε γιατί οι εργάτες του UCS (Upper Clyde Shipyard)⁵ ήταν καταδικασμένοι εξ αρχής σε αποτυχία: όχι γιατί η δράση τους δεν οργανώθηκε δημοκρατικά, αλλά επειδή τίποτα το αποφασιστικό δεν αλλάζει όσο οι εργάτες παραμένουν εντός της σφαίρας της υπάρχουσας παραγωγικής μονάδας και της διαχείρισής της. Το προλεταριάτο συνεχίζει να είναι η κύρια επαναστατική δύναμη, όμως η δράση του υπερβαίνει τα όρια του εργοστασίου. Η επανάσταση μεταβάλλει την κοινωνία ως ολότητα.

7

Οι κρίσεις δε γίνεται να μελετηθούν ξέχωρα από τον κομμουνισμό, και αντιστρόφως. Αυτό δε σημαίνει ότι σε κάθε ύφεση ενυπάρχουν κομμουνιστικές δυνατότητες. Το κραχ του 1929 ήταν μια κρίση εντός της υπάρχουσας οικονομίας και κοινωνίας, όχι μια κρίση της οικονομίας και της κοινωνίας. Συνέβη σε μια στιγμή που η ενεργή κοινωνική δύναμη – το προλεταριάτο – είχε ήδη ηττηθεί. Σήμερα δεν ισχύει το ίδιο. Ο εμφύλιος πόλεμος είναι άμεσα εφικτός, παρότι οι παρούσες συνθήκες δε φανερώνουν θετική κομμουνιστική δραστηριότητα. Ένα κομμουνιστικό κίνημα, ακραίο και βίαιο, δεν έχει ακόμα υπερβεί τα περιορισμένα χαρακτηριστικά των μέχρι τώρα καταστάσεων.

8

Η μορφή του προλεταριακού κινήματος σχηματίζεται πάντα από το περιεχόμενό του, από αυτό που είναι εφικτό σε μια δεδομένη κατάσταση. Στο παρελθόν, η επανάσταση έπρεπε να αναπτύξει τις βάσεις του κομμουνισμού, καθώς η ανάπτυξή τους δεν είχε ολοκληρωθεί από το κεφάλαιο. Μια οικονομική και πολιτική *διαμεσολάβηση* ήταν απαραίτητη, με τη μορφή χωριστής οργάνωσης⁶. Τα σοσιαλιστικά κόμματα σύντομα έχασαν την "επαναστατικότητά" τους. Σαν αντίδραση στον ρεφορμισμό προέκυψαν ενωτικές [*unitary*] οργανώσεις: η IWW, αργότερα η AAU και η AAU-E στη Γερμανία⁷. Είχαν σαν στόχο την συγκέντρωση των ριζοσπαστικών στοιχείων, και απέρριπταν κάθε

⁵ (ΣτΜ) Όμιλος των κύριων ναυπηγοκατασκευαστικών της ομώνυμης περιοχής της Σκωτίας. Το 1971 ο όμιλος κήρυξε πτώχευση. Η κυβέρνηση ανακοίνωσε το κλείσιμο δυο εκ των τεσσάρων ναυπηγείων. Κάτω από την απειλή μαζικών απολύσεων, οι εργάτες αποφασίζουν να διοργανώσουν ένα "work-in": παίρνουν τον έλεγχο της επιχείρησης και συνεχίζουν να εργάζονται για να ολοκληρώσουν τις παραγγελίες που βρίσκονταν μέσα στα ναυπηγεία, οργανώνοντας οι ίδιοι τις διάφορες εργασίες, αποδοχές, ασφαλίσεις κλπ. Το αυτοδιαχειριζόμενο "work-in" συνεχίστηκε μέχρι το φθινόπωρο του 1972 όταν μέσω κρατικών επιχορηγήσεων η επιχείρηση ξαναέγινε "βιώσιμη".

⁶ Μαρξ, *Κριτική του προγράμματος της Γκότα* (1875)

⁷ Workers' Voice, *The Origin of the Movement for Workers' Councils in Germany*: Aberdeen Solidarity, KPD, 1918-1924

παρέμβαση από πολιτικές ομάδες. Η στάση τους ήταν σωστή, και ταυτόχρονα γεμάτη ψευδαισθήσεις: το όριο που επιβάλλει το εργοστάσιο είναι το ίδιο επικίνδυνα με εκείνα που επιβάλλονται από την πολιτική. Όταν [αυτού του τύπου οι οργανώσεις] επιτέθηκαν στην κοινωνία, όπως στην εξέγερση της Ρουρ (1920), αναγκάστηκαν να αλλάξουν μορφή. Τελικά εξαφανίστηκαν. Παραταύτα, η καθημερινή δράση που διεκδικούσε "μεταρρυθμίσεις" είχε ένα επαναστατικό αντίκτυπο. Κινήματα όπως του CIO⁸ ήταν απόπειρες πάλης για τα αιτήματα των εργατών με τον πιο ασυμβίβαστο τρόπο⁹. Αυτή ήταν η τελευταία σειρά αγώνων πριν την επικράτηση του κεφαλαίου κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σήμερα η κατάσταση είναι διαφορετική. Ο ρεφορμισμός σχεδιάζεται από το κεφάλαιο. Οι σημαντικότερες απεργίες δείχνουν πως οι εργάτες αγωνίζονται για κάτι διαφορετικό από τα επίσημα αιτήματα. Η άτυπη οργάνωση δεν είναι κατά κύριο λόγο ένας τρόπος για την επίτευξη συγκεκριμένων αιτημάτων, αλλά ένας τρόπος δημιουργίας νέων σχέσεων που θα οδηγήσουν σε έναν άλλο αγώνα, που δεν είναι ακόμα εφικτός. Σταθερές και επίσημες οργανώσεις (πολιτικές ή ενωτικές) έχουν πάψει να δημιουργούνται, και όσες υπάρχουν, οργανώνουν μόνο την οργάνωσή τους. Η επαναστατική οργάνωση δεν μπορεί να υπάρξει πια ως τέτοια, ως όργανο που θα χρησιμοποιηθεί *αργότερα*. Μπορεί να υπάρξει μόνο ως η οργάνωση συγκεκριμένων ενεργειών.

9

Αυτό το φαινόμενο αντιστοιχεί σε μια κρίση εντός του κινήματος. Από τη μια μεριά, η οργάνωση είναι ολοένα και πιο απαραίτητη: από την άλλη, οι σταθερές και επίσημες οργανώσεις, που υπάρχουν ανεξάρτητα από τη λειτουργία τους, είναι είτε μη πραγματοποιήσιμες είτε αντιδραστικές. Το αποτέλεσμα είναι μια σημαντική αδυναμία του κινήματος, εν μέρει αναπόφευκτη. Πενήντα χρόνια πριν, η αναγκαία ύπαρξη τέτοιων οργανώσεων δημιουργούσε κινδύνους άλλου είδους. Δεν υπάρχει μαγική συνταγή. Η δική μας προσπάθεια δεν υπήρξε απολύτως επαρκής. Εν τούτοις, η λύση δε βρίσκεται σε μια νοοτροπία προσανατολισμένη αποκλειστικά στα εργοστάσια, αλλά μάλλον στην έκφραση των βαθύτερων *όψεων* των αγώνων. Φυσικά, διατρέχουμε τον κίνδυνο να καταλήξουμε να προτείνουμε σκέτες "αρχές". Η αφαίρεση είναι σημάδι κοινωνικής απομόνωσης. Σε κάθε περίπτωση, όλοι οι αληθινοί επαναστάτες σήμερα δουλεύουν μαζί με εργάτες, και πολλοί από αυτούς είναι οι ίδιοι εργάτες. Μια ριζοσπαστική οπτική συνεπάγεται συστηματική δραστηριότητα προς αυτήν την κατεύθυνση, κι όχι απλά τη δημιουργία "επαφών".

10

Οι διαμάχες ανάμεσα σε γραφειοκρατία και οργάνωση βάσης, μειοψηφία και πλειοψηφία, είναι *πραγματικές*, αλλά δευτερευούσης σημασίας. Πραγματικά, ο κομμουνισμός είναι το κίνημα της μεγάλης πλειοψηφίας, και οι εργάτες πρέπει να

⁸ (Στμ) *Congress of Industrial Organizations*: Συνομοσπονδία των βιομηχανικών σωματείων των ΗΠΑ. Έπαιξε καθοριστικό ρόλο – με σκληρούς αγώνες, απεργίες, καθιστικές διαμαρτυρίες – στην ανάπτυξη και επίσημη αναγνώριση του συνδικαλισμού στις ΗΠΑ.

⁹ Root and Branch, *The Sit-down Strikes of the 1930s*, 1971.

ελέγχουν οι ίδιοι τις δράσεις τους. Από αυτή την άποψη, ο κομμουνισμός είναι "δημοκρατικός". Το λάθος είναι να υψώνουμε τη δημοκρατία σε γενική αρχή. Η μόνη ανατρεπτική θέση είναι να βάζουμε μπροστά το περιεχόμενο του κινήματος, και μετά τη μορφή του. Τα αφεντικά και οι γραφειοκράτες των σωματείων επωφελούνται τόσο από μειοψηφίες όσο και από πλειοψηφίες, όταν αυτό τους εξυπηρετεί· το ίδιο και το προλεταριάτο. Οι εργατικοί αγώνες συχνά ξεκινούν από τη δράση μιας μειοψηφίας. Ο κομμουνισμός δεν είναι η εξουσία της μειοψηφίας, ούτε της πλειοψηφίας. Ή η δημοκρατία λειτουργεί σαν μια κανονική διαδικασία, χωρίς ειδική οργάνωση, χωρίς καν να έχει προταθεί· ή γίνεται θεσμός, και λειτουργεί αντιδραστικά όπως κάθε άλλος θεσμός. Το βασικό λάθος είναι να δίνουμε έμφαση στη στιγμή και τον μηχανισμό της λήψης αποφάσεων.

Αυτός ο διαχωρισμός είναι χαρακτηριστικός του κεφαλαίου¹⁰. Μια ριζοσπαστική πρωτοβουλία περιλαμβάνει αποφάσεις – τις δικές τις αποφάσεις – όχι όμως και μια επίσημη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι ίδιοι οι εργάτες πρέπει να παίρνουν τις αποφάσεις. Όμως, τι θα πει απόφαση; Μια απόφαση εξαρτάται πάντοτε από αυτό που έχει ήδη συμβεί. Κάθε φορά που μια επαναστατική απόφαση ελήφθη δημοκρατικά, ήταν κάτι που προετοιμάστηκε. Αυτός που θέτει το ερώτημα καθορίζει την απάντηση· αυτός που οργανώνει την ψηφοφορία την κερδίζει. Δεν πρόκειται για αφαίρεση: το πρόβλημα είναι παρόν σε κάθε αγώνα. Ο επαναστάτης δεν προτείνει μια διαφορετική μορφή οργάνωσης, αλλά μια λύση άλλη από αυτή του κεφαλαίου και των συνδικαλιστών.

II

Τα εργατικά συμβούλια ήταν μια μορφή προλεταριακής πάλης τον καιρό που το κομμουνιστικό περιεχόμενο δεν είχε εμφανιστεί με έναν θετικό τρόπο στην πληρότητά του. Ακόμα και στη Γερμανία, το κίνημα δεν μπόρεσε να μεταβάλλει τις κοινωνικές δομές. Ο "συμβουλευτικός κομμουνισμός" σε αντιπαράθεση με τον "κομματικό κομμουνισμό" έδινε έμφαση στη μορφή, αμελώντας το περιεχόμενο του αγώνα. Στο βιβλίο *Εργατικά Συμβούλια* ο Πάνεκουκ ορίζει τον κομμουνισμό ως ένα δημοκρατικό σύστημα τήρησης λογιστικών βιβλίων και καταμέτρησης της αξίας. Το πρόβλημα με τον Καρντάν [Καστοριάδη] και την ομάδα *Solidarity*¹¹ δεν είναι ότι σφάλουν ως προς τη δυναμική του καπιταλισμού, αλλά το ότι επιλέγουν να αγνοήσουν την ίδια την ύπαρξη μιας δυναμικής. Ήδη από το 1926 η ΚΑΙ¹² περιέγραφε τη μεταμόρφωση του καπιταλισμού σε μια κοινωνική πυραμίδα χωρίς διαχωρισμούς τάξεων, μια άποψη πολύ κοντά στον Καρντάν. Ωστόσο, η ανάλυση του καπιταλισμού ως συσσώρευση αξίας εξηγεί τον τρόπο που ο ανταγωνισμός γεννά το μονοπώλιο, και η δημοκρατία την γραφειοκρατία. Το κεφάλαιο γίνεται γραφειοκρατικό εξαιτίας των ίδιων του των αμετάβλητων νόμων. Ως αρχές, δημοκρατία και γραφειοκρατία είναι εξίσου λανθασμένες. Και οι δύο συνεπάγονται έναν διαχωρισμό ανάμεσα σε απόφαση και δράση. Η απόφαση γίνεται μια φαινομενικά "ειδική" και προνομιακή στιγμή, ενώ στην

¹⁰ Καρλ Μαρξ, *Θεωρίες για την Υπεραξία*.

¹¹ (ΣτΜ) ελευθεριακή σοσιαλιστική ομάδα της Αγγλίας, επηρεασμένη κυρίως από την ομάδα *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα*. Ηγετική της μορφή ο Maurice Brinton.

¹² (ΣτΜ) *Kommunistischen Arbeiter-Internationale, Κομμουνιστική-Εργατική Διεθνής*. Ιδρύθηκε το 1921.

πραγματικότητα πρόκειται για κάτι προκαθορισμένο. Την περίοδο που το προλεταριάτο δεν είχε τη δυνατότητα να δράσει ως τάξη, ο συμβουλιακός κομμουνισμός είχε ακόμα ένα θετικό περιεχόμενο. Η θεμελιώδης αντίφαση δεν είχε εμφανιστεί. Εξού και η αναζήτηση της λύσης σε ένα επιφανειακό επίπεδο. Ο συμβουλιακός κομμουνισμός γίνεται όλο και πιο αντιδραστικός. Ο κομμουνισμός θα πρέπει να επικρατήσει της ψευδο-εργατικής διαχείρισης (UCS) και της ιδεολογίας της.

12

Το να απορρίψουμε την καστοριαδική απόρριψη του Μαρξ είναι μόνο το πρώτο βήμα. Η εξέλιξη του *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα* (1949-65) ήταν μια λογική διαδικασία. Στα πρώτα του κείμενα, ο Καστοριάδης έβλεπε την αξία σαν ένα απλό όργανο μέτρησης, σαν μια χρήσιμη έννοια, ενώ πρόκειται για την πραγματικότητα του κεφαλαίου. Ο Μάτικ¹³ ερμηνεύει την ανάλυση της αξίας σαν μια κριτική στην επιφανειακή φύση της κλασικής οικονομικής θεωρίας: δε βλέπει την *πραγματικότητα* της αξίας ως κοινωνικού μηχανισμού.

13

Έχουν υπάρξει και θα υπάρξουν πολλοί αγώνες στους οποίους το κομμουνιστικό στοιχείο θα παραμείνει αδύναμο. Μια πέρα για πέρα αισιόδοξη σκοπιά θα μας οδηγούσε να πιστέψουμε πως βρισκόμαστε στις παραμονές της επανάστασης, κάτι που θα μας επέτρεπε να αποφύγουμε το ζήτημα των *δικών μας* παρεμβάσεων. Δεν πρέπει να υποθέσουμε πως ο κομμουνισμός είναι ανενεργός όταν δεν δρα θετικά. Αυτό που οι ριζοσπάστες εργάτες δεν *κάνουν* είναι το ίδιο σημαντικό με αυτό που *κάνουν*. Τίποτα το αποτελεσματικό δεν μπορεί να γίνει χωρίς μια ξεκάθαρη κομμουνιστική στόχευση. Η πιο εξαντλητική έρευνα των άγριων απεργιών ή του ποσοστού του κέρδους δε μπορεί να μας κάνει να καταλάβουμε προς τα πού πηγαίνουμε.

14

Μερικές ομάδες είναι πιο "άμεσες" εκδηλώσεις του προλεταριάτου. Άλλες, στη προσπάθειά τους να συλλάβουν ένα ολόκληρο ιστορικό κίνημα, εμφανίζονται περισσότερο "δογματικές". Οι προελεύσεις και οι εμπειρίες μας διαφέρουν. Οι επαναστάτες έχουν την ικανότητα να κατανοούν ο ένας τον άλλον και να ασκούν κριτική αναμεταξύ τους. Η επικοινωνία είναι ζωτικής σημασίας. Όσοι ενδιαφέρονται μόνο για θεωρία, καθώς και όσοι ενδιαφέρονται μόνο να οργανώσουν τη δραστηριότητα *άλλων*, στέκονται έξω από το κομμουνιστικό κίνημα.

Le Mouvement Communiste

Απρίλιος του 1973

¹³ (ΣτΜ) Paul Mattick. Γερμανός συμβουλιακός κομμουνιστής και θεωρητικός.